FRANČESKA ĐANONE

POŠTARKA

Prevela s italijanskog
Olivera Miok

Laguna

Naslov originala

Francesca Giannone
La portalettere

Copyright © 2023 Casa Editrice Nord s.u.r.l.
Gruppo editoriale Mauri Spagnol
Translation copyright © 2025 za srpsko izdanje, LAGUNA

Ova knjiga je prevedena zahvaljujući doprinosu Centra za knjige i književnost italijanskog Ministarstva za kulturu.

CENTRO
PER IL LIBRO
E LA LETTURA

Mojoj sestri Elizabeti.
Gde budeš ti, biću i ja.

Debora: „Jesi li dugo čekao?“
Nudls: „Čitav život.“

Iz filma Serđa Leonea
Bilo jednom u Americi (1984)

Sadržaj

Prolog (13. avgust 1961) 11
Prvi deo (jun 1934 – decembar 1938). 17
Drugi deo (april 1945 – jun 1949). 169
Treći deo (novembar 1950 – maj 1952) . . . 317
Epilog (13. avgust 1961) 421

O autorki 429

Prolog

13. avgust 1961.

Licanelo (Leče)

„Poštarka je umrla!“

Vest se brzinom munje širila svim ulicama i sokacima u selu.

„Garant je odapela“, kiselo je prokomentarisala dona Karmela, sanjivo promolivši glavu iza vrata. Crni ugrušci od jučerašnje maskare stvrdnuli su se u naborima ispod njenih očiju.

„Neka joj duša počiva u miru“, odgovorila je komšinica u kućnoj haljini i prekrstila se.

„Pričalo se da je bolesna“, umešala se druga sa balkona. „Već neko vreme je nije bilo nigde.“

„Bronhije, kažu“, precizirala je krupna žena koja je čistila ispred kuće.

„Poštarska bolest“, pojasnila je ona sa balkona. „Sećate li se Feruča? I on je umro mlad.“

Dona Karmela se namrštila. „Idem da ispeglam svečanu haljinu“, rekla je. I ušla u kuću.

U kući nedaleko odatle, gde se selo završavalo, a plantaža maslina počinjala, Đovana je sedela za kuhinjskim stolom i lila

suze nad razglednicom datiranom 22. maja 1936. Presavila ju je napola, ugurala je u prorez između grudi i izašla.

Po poslednjim Aninim uputstvima, posmrtno bdenje je organizovano u vrtu sa narovima i bosiljkom iza kuće. Avan koji je donela iz Ligurije pre skoro trideset godina, stavili su pored nje u sanduk, u kojem su se nalazila i dva para dečjih čarapica, jedan roze i jedan plavi, i Karlova burma, koju je Ana uporno nosila iznad svoje. Nije joj bilo potrebno ništa drugo da bi se oprostila od života, rekla je nekoliko sati pre nego što će izdahnuti.

Roberto se klatio pored sanduka i jednu za drugom pušio cigarete *nacionali* bez filtera. Njegova supruga Marija je sedela na jednoj od slamnatih stolica koje su se kao štit nizale oko sanduka, ali se neprekidno meškoljila. Bila je u devetom mesecu i znojila se preko svake mere; ako bude devojčica, zvaće se Ana, kao što je obećala.

Procesija muškaraca i žena koji su dolazili da izjave saučešće počela je ranim jutrom. *Dobro je da sam spremila mnogo termosa sa kafom*, pomislila je Marija, i hiljaditi put se udobnije namestila na stolici. U tom trenutku je ušla, zbijena, grupica žena na čelu sa Karmelom, utegnutom u plavu haljinu, kose začešljane u punđu i očiju oivičenih debelom crnom linijom. Isprsivši grudi kao neka primadona, napredovala je prema sanduku, ponosna i svesna radoznalih pogleda, koji su se, poput mušica, lepili za nju. Poljubac za preminulu, rukovanje sa Marijom, zagrljaj sa Robertom: maestralna izvedba.

Oduvao ju je sa scene Đovanin dolazak: uletela je naglo i bacila se na Anu, grlila je i ljubila je po licu toliko dugo da je ostalima postalo neprijatno.

„Ta ti je uvek bila uvrnuta“, prošaputao je neko.

Zatim se Đovana ispravila, izvukla razglednicu iz proreza između grudi, otvorila je i predala Robertu, koji tek što je zapalio novu cigaretu.

„Šta ti je to?“, upitao je dok ju je prevrtao po rukama.

„Čitaj“, odgovorila je Đovana, brišući suze.

„*Puno toplih pozdrava*“, pročitao je Roberto. Zatim se zbunjeno zagledao u Đovanu.

„Ne, ne tu. Ovde, vidiš li?“, Đovana je stavila prst na gornji desni ugao.

Roberto je primetio da su markice strgnute sa razglednice otkrivajući tako čitav niz reči ispisanih sićušnim slovima.

„To je bila ideja tvoje majke“, objasnila je Đovana hrapavim glasom. „Samo je ona mogla tako nešto da smisli.“

Roberto je prineo razglednicu očima naprežući se da pročita tekst. Zatim ju je zbunjeno pogledao.

„Davala mi je da napišem tajnu poruku za mog voljenog, a zatim je lepila markice preko nje“, objasnila mu je. „Godinama smo se dopisivali.“

Roberto se nasmešio i pružio joj je razglednicu, ali ga je Đovana zaustavila. „Ne, ti treba da je zadržiš“, bila je uporna, spuštajući ruku na njegovu. „Za uspomenu.“

„Dobro“, složio se Roberto. I dok je posmatrao Đovanu kako se, posrćući, udaljava, presavio je razglednicu napola i ugurao je u bočni džep jakne. U tom trenutku se starica punačkog lica i guste sede kose vezane u rep sa strane približila i spustila buket belog cveća uz podnožje kovčega.

Ko zna da li će stric Antonio doći, pomislio je Roberto i bacio opušak na zemlju. Pitao se da li je već pročitao pismo. „Odnesi ga tvom stricu, čim me ne bude više“, zatražila mu je majka dok mu je predavala zapečaćeni koverat.

Ana i Antonio nisu nikad progovorili, nakon one noći pre devet godina.

Koliko može biti uporna ljubav koja ustupa mesto mržnji?

Prvi deo

Jun 1934 – decembar 1938.

I

Licanelo (Leče),
jun 1934.

Plavi, izanđali i zarđali autobus zaustavio se uz škripu na užarenom asfaltu tog ranog popodneva. Lišće velike palme nasred praznog trga podrhtavalo je na vetru, vlažnom od zapare. Jedina tri putnika su izašla iz autobusa: prvo Karlo, sa ugašenom cigarom među zubima, sav doteran, sa prslukom i uglancanim *oksfordicama* od crne kože, koje su neoštećene preživele dvodnevno putovanje, najpre vozom a zatim autobusom. Zagladio je brkove i pustio da ga opije taj poseban miris koji je oduvek imalo njegovo selo – mešavina svežeg testa, origana, mokre zemlje i crvenog vina. Koliko mu je nedostajalo tokom godina provedenih na severu, u Pijemontu, a zatim u Liguriji; u poslednje vreme, nostalgija koju je oduvek osećao je postala konstantna, bolna, kao da mu je neko stavio teg na grudnu kost. Skinuo je *borsalino* šešir i zamahnuo njime kao lepezom, ali samo ga je preplavio nalet vrućeg vazduha. Široko, koji je leti duvao iz Afrike, bio je nemilosrdan, baš kako ga se i sećao.

Ana ga je osetila čim je iskoračila iz autobusa. Na sebi je imala dugu crnu haljinu, u znak žalosti, od koje nije odustajala ni nakon tri godine, i teškom mukom je držala u naručju Roberta, jednogodišnjeg dečaka živahnog pogleda.

Karlo je pružio ruku da joj pomogne, ali je ona odmahnula glavom. „Mogu sama“, rekla je ne uspevajući da sakrije razdraženost. Karlovo zadovoljstvo, njegov entuzijazam, kao da su mu konačno vratili omiljenu igračku posle dugog vremena tokom kojeg je bio kažnjen, bili su joj nerazumljivi. A osim toga, jedino je želela da spava: putovanje je bilo iscrpljujuće. Razgledala je trg, čudnu slamno žutu boju zgrada, izbledele natpise na prodavnicama, sivi toranj masivnog zamka. Tu novu scenografiju njenog života, toliko drugačiju od bilo čega što je poznavala… Nešto ju je probolo u grudima u trenutku kada je postala svesna koliko su daleko njena Ligurija, njena Pinja, nežno ispružena na brdašcu, njene šume kestena.

„Trebalo je da je Antonio već stigao“, progunđao je Karlo dok je razgledao oko sebe. „Zna da autobus stiže u tri.“ Pogledao je prema velikom satu na zgradi opštine. „A sada je već tri i petnaest…“

„Ne bi me začudilo da se u ovom kraju kazaljke na satu okreću sporije“, odgovorila je Ana, brišući oznojeno Robertovo čelo manžetnom na haljini.

Karlo ju je pogledao, zabavljen njenim zapažanjem, a zatim je odmahnuo glavom i zakikotao se; na svojoj ženi je voleo sve, čak i njenu prodornu ironiju.

Nekoliko minuta kasnije stigao je i Antonio, sav zadihan, čela orošenog znojem i sa jednim pramenom kose koji se otrgao briljantinu.

„Evo ga!“, uzviknuo je Karlo smešeći se. Potrčao mu je u susret. Stavio je ruke na bratova ramena i čvrsto ga zagrlio, pa je skočio na njega tako naglo da je Antonio izgubio ravnotežu i zamalo pao.

Ana je posmatrala dva muškarca koji su se smejali kao deca i nije se micala; taj trenutak je bio samo njihov. Nije prošao dan da Karlo nije pomenuo brata: „Antonio bi mislio ovo…“, „Antonio bi uradio ono…“, „Jesam li ti ispričao kako smo onda ja i Antonio…“ Uprkos godina udaljenosti, ispunjenih paketima hrane i maslinovog ulja, koji su, zajedno sa razglednicama, pismima i telegramima, redovno stizali sa juga, njihov odnos nije patio, naprotiv, činilo se da se dodatno učvrstio.

Karlo je uhvatio Antonija za lakat i odvukao ga do Ane.

Neverovatno je ličio na njenog muža, pomislila je ona kada se našla na pedalj udaljenosti od njega: isto izduženo lice, samo sa ponekom borom više i bez brkova, iste dužice boje mrklog mraka, okrugli vrh nosa, donja usna jedva primetno ispupčena u odnosu na gornju… kao verna kopija originala.

„Ovo je moja Ana“, radosno ju je predstavio Karlo. „A ovo divno dete je tvoj bratanac. Konačno ćeš ga upoznati.“

Antonio se smeteno nasmešio, a zatim je pružio ruku, koju je Ana mlitavo prihvatila. Pogled međutim, pomislila je, nema nikakve veze sa Karlovim šeretskim pogledom zavodnika. Antoniove oči su bile prodorne i melanholične, a u tom trenutku kao da su prodirale u njenu unutrašnjost. Osetila je da crveni, pa je skrenula pogled. *Dođavola, zarumenela sam se*, pomislila je.

I Antonio je sklonio pogled. „Ja sam ti stric“, rekao je zatim Robertu smešeći se i milujući ga po glavi. Očiju prikovanih za tle, Anu mu je predala dečaka.

„Koliko si mi lep“, oduševio se Antonio i podigao ga držeći ga ispod miški.

„Na mamu“, umešao se Karlo i nadlanicom pomilovao Anu po licu.

Ona se nije opirala, ali je bilo jasno da nije raspoložena za komplimente.

Vozač autobusa, košulje natopljene znojem, koja se zalepila za telo, završio je istovarivanje kofera i jedne kartonske kutije,

zatim je u znak pozdrava podigao prednji obod šešira i zadihano se uputio prema jedinom kafiću na trgu, baru *Kastelo*.

Karlo je uzeo dva kofera. „Ti se pobrini za kutiju“, naredio je Antoniju. I krenuo.

Ana je uzela Roberta iz stričevog naručja a zatim je ovom pripretila: „Budi pažljiv. Tu unutra je sve najvrednije što imam.“ Postidevši se, shvatila je da su to bile prve reči koje mu je uputila.

„Potrudiću se, obećavam“, odgovorio je on. Obazrivo je podigao kutiju, dobro ju je uhvatio odozdo obema rukama, i zaputio se za bratom. Ana je hodala pored njega: lupkanje potpetica po uglačanoj i klizavoj kaldrmi kao da je bilo u skladu sa njegovim, pomalo isprekidanim, disanjem.

„Skoro smo stigli“, ohrabrio ju je Antonio i nasmešio se.

Kuća namenjena Karlu i Ani se nalazila u Ulici Paladini, na nekoliko koraka od trga. Nekada je tu živeo Luiđi, njihov stric, poznat kao *gazda* jer je posedovao mnogo hektara zemlje. Napravio je novac ali ne i decu, zato je sve ostavio Antoniju i Karlu: njive, kuće i popriličnu svotu novca, sa kojom su mogli da lepo požive.

Za sve je kriv taj prokleti stric zbog kojeg je morala da napusti svoj život u Pinji i svoje učenike i da se preseli na jug, pomislila je Ana. I mrzela ga je, iako je bio mrtav.

Antonio je spustio kutiju ispred ulaza i pročeprkao po džepovima pantalona u potrazi za ključem. Ugurao ga je u ključaonicu na drvenoj kapiji, koju je zatim širom otvorio: snop svetlosti koja se probila spolja otkrio je ljupki vrt sa zvezdastim svodom i zidovima od kamena boje meda, u čijem se središtu nalazio okrugli mermerni stočić i dve stolice od kovanog gvožđa; u jednom uglu se nalazila glinena saksija sa biljkom koja se osušila ko zna otkad.

Karlo je ostavio kofere u dvorištu i počeo da se muva po kući, gore-dole po stepenicama, proučavajući svaki ugao i podižući čaršave prostrte po nameštaju u velikom salonu sa

kaminom. Naslonjen na okvir vrata, Antonio ga je pratio pogledom dok su mu osećanja nadirala. Koliko mu je nedostajao njegov razigrani Karlo, mali brat sa velikim zagrljajem. Dok je Karlo bio uz njega, nikada mu nije bio potreban niko drugi: bio mu je brat, ali pre svega najbolji drug, omiljeni saučesnik u nestašlucima, jedina osoba koja ga je dobro poznavala. Kada je Karlo otišao, ophrvalo ga je osećanje usamljenosti. I niko nije uspeo da ga otera, da povrati svetu boje. Čak ni – pomislio je kajući se – njegova žena Agata ili kćer Lorenca.

Ana je držala Roberta privijenog uza sebe dok je razgledala naokolo i razmišljala kako je ta kuća prevelika za njih troje, i kako su tavanice preterano visoke za njen ukus. Bila je ubeđena da za ljubav nisu potrebne mnogobrojne prostorije niti sobe u koje je moglo da se zaključa: prve godine braka su proveli u dvosobnom stanu sa niskim plafonima, a ipak su bili srećni, oh, koliko su samo bili srećni. *Previše praznog prostora stvara prazninu i u srcima: kada je bilo koja princeza živela srećno u nekom dvorcu?*, pomislila je.

„Ana, dođi da vidiš“, uzviknuo je Karlo, koji joj se pridružio i povukao ju je za ruku. „Anto, dođi i ti.“

Proveo ju je kroz dnevnu sobu, trpezariju i na kraju kuhinju, sve dok nisu izbili u malo dvorište puno narova.

Ana se nasmešila. Prvi put otkad je ušla u voz za jug, jer je taj prizor bio prvi, pravi znak nade koji joj je to putovanje dalo: cvetovi u obliku pehara, sa žutim krunicama, šiljato jarkozeleno lišće, jaki kontrasti među bojama, izuvijana stabla… sve joj se dopadalo. Posadiće tu i mnogo bosiljka koji će zasititi vazduh svojim mirisom. *Koliko je potrebno da bi se osećala kod kuće? Barem malo*. „*Quel délice! Mon jardin secret!*“,* uzviknula je i glasno cmoknula sina u obraz.

Antonio ju je začuđeno posmatrao, a zatim je upitno pogledao Karla.

---

* Franc.: Kakvo uživanje! Moj tajni vrt! (Prim. prev.)

„Da, povremeno Ani izleti neka rečenica na francuskom. Znaš…“

„Kod nas je to normalno, jer sam odrasla na granici sa Francuskom“, Ana se na trenutak okrenula i prekinula ga. Pogledala je Antonija svojim krupnim očima boje maslinovog lišća, koje je crna kosa, upletena u meku pletenicu, dodatno isticala. Prozirna tanka koža stvorenja koje nije pripadalo tom kraju, porumenela joj je na jagodicama. Antonio ne bi znao da kaže da li je bila u pitanju vrućina ili je još više porumenela zbog njega.

Ana je zatim okrenula leđa dvojici muškaraca i počela nežno da opipava stablo nara.

Ko zna da li u opštinskoj biblioteci imaju francusku gramatiku, pomislio je Antonio. Sutra će otići da proveri.

„I? Kakva je?“ Te večeri Agata, Antoniova supruga, nije prestajala da postavlja pitanja. „Je l’ visoka? Je l’ bila lepo obučena? Je l’ im se kuća svidela? Šta je rekla? Je li delovala zadovoljno?“

Antonio je ustao iz fotelje. „Ne znam“, rekao je i uzdahnuo. „Mislim da jeste.“ Agata je nekad umela da se sruči na njega kao grad.

„Je li lepa?“, nastavila je prateći ga.

Je li bila lepa? Antonio nikad nije video takvu ženu. Kao da su mu opalili šamar, koji ga je ošamutio. Te zelene oči… nije uspevao da prestane da misli na njih: tako prodorne i pune svetla, s jedva primetnim, tako ljupkim strabizmom, uokvirene dvema nežnim linijama; a zatim nos, prav i ponosan, kao u grčke statue, a takvo je bilo i držanje, odlučno i sigurno, uprkos tankim člancima kao u devojčice.

„Ništa posebno“, odgovorio je. „Nisam obratio pažnju.“

„Kao da je ikad obraćaš“, razočarano se požalila Agata. Želela je detaljan izveštaj, a umesto toga je morala da se zadovolji jednosložnim odgovorima.